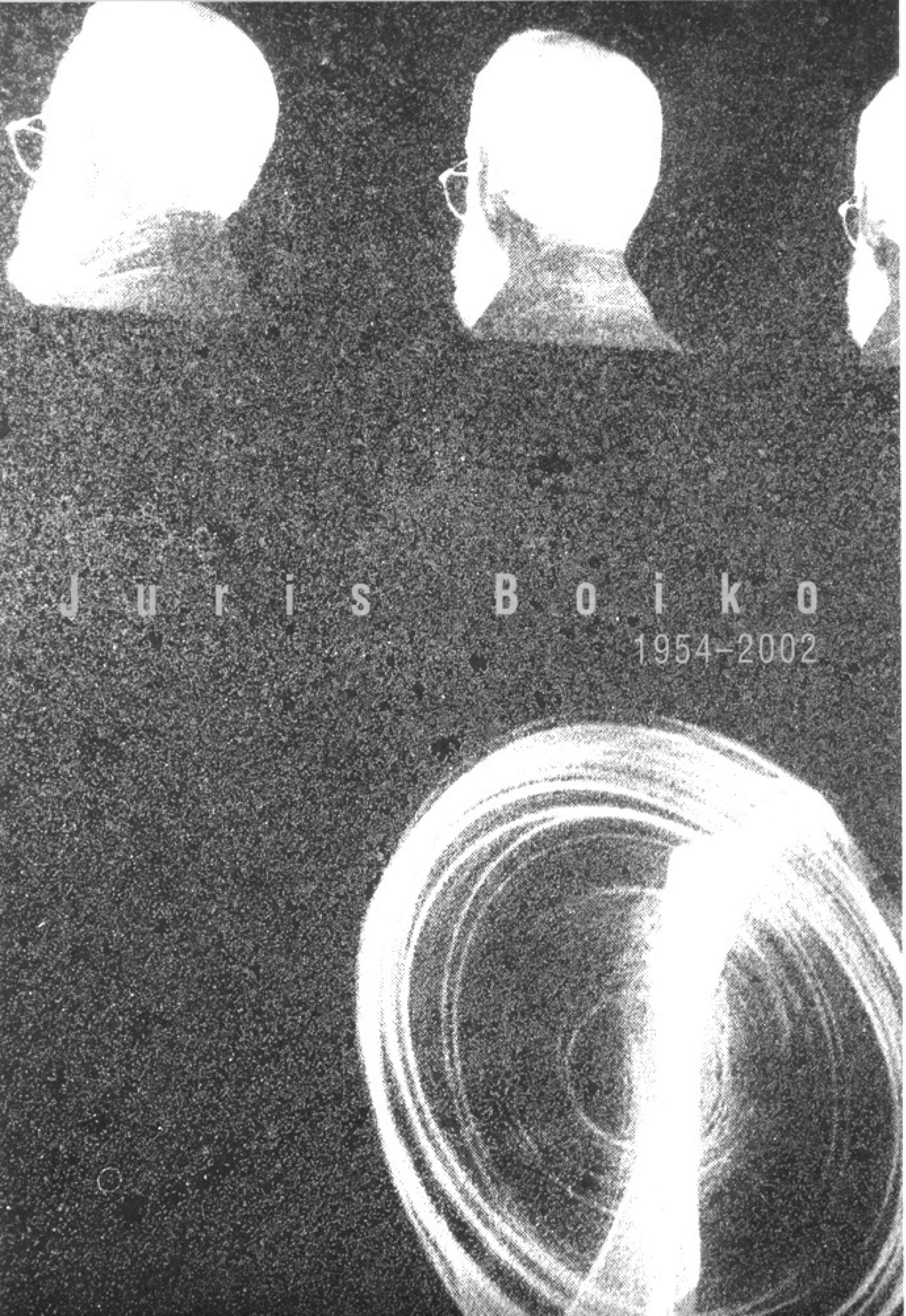
Juris Boiko
1954–2002

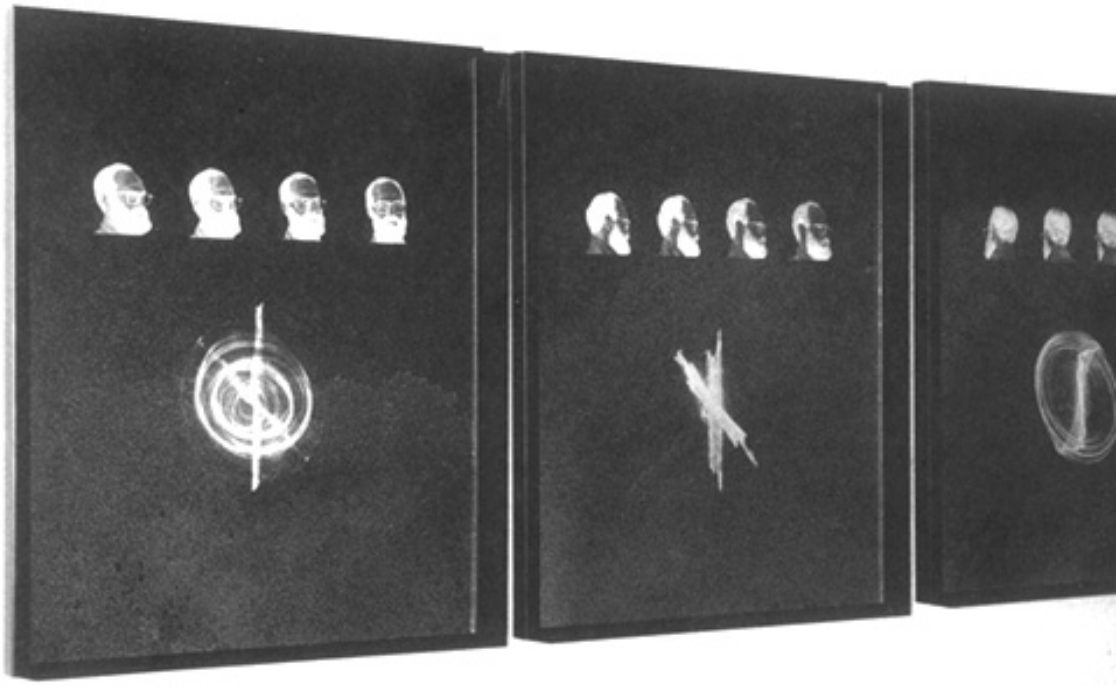

Anita Zabiļevska

PAŠPORTRETS

kļūst iespējams, kolīdz tiek apjausta vārda "atspulgs" jēga: manas sejas veidols man ir pieejams tikai caur atspulgu, kur es ieraugu seví (pašu) kā vissvešāko, visanonīmāko radījumu šajā mikro un makro pasaulu mijiedarbības rezultātā radītajā starpslānī, ko mēs dēvējam par realitāti. Ar to (pašu) tad arī sākšu tās izpēti.

Juris Boiko, 1994

29 pašportreti,

kas fiksē personu no 29 rakursiem, varētu būt pietiekams daudzums, lai iepazīstinātu skatītāju ar būtiskākajām šī cilvēka ārējā izskata iezīmēm vai pat rakstura īpašībām, bet krāsas vai zīmuļa grafīta vietā Jura Boiko pašportretos redzamo attēlu veido sāls kristāli, kas nogulsnējušies uz gaismas jutīgas virsmas. Katru no šiem portretiem pavada grafisks kods, kas ar svārsta kustības palīdzību iezīmēts uz gaismas jutīgas virsmas. Tātad pašportreta veidošanā mākslinieks nav simtprocentīgs tā autors, gaismas stars un ķīmisku vielu kombinācija te līdzdarbojas.

Iekārtojot savu personālizstādi "29 pašportreti" galerijā "Bastejs" 1994. gadā, Juris Boiko kā rikstnieks, kurš meklē ūdens āderes ākas izrakšanai, rūpīgi izvēlējās vietu katra portreta novietošanai. Portretus papildināja sāls kaudžu ietvertas lielas stikla plāksnes, kuru koordinātas telpā tika plānotas tikpat rūpīgi kā portretu novietojums, nemot vērā galerijas apmeklētāju kustības virzienus un gaismas orientāciju.

Nozīme ir katra instalācijas elementa novietojumam, kā arī darba enerģētiskai, metafiziskai ietekmei. Grupējot lietas noteiktā kārtībā, Juris orientēja skatītāja uztveri. Vērsoties pie tā kā pie līdzvērtīga intelektuāli un emocionāli uztvert spējīga indivīda un cenšoties nepazemot to ar savā izklāsta primitivizēšanu.

No izstādes "29 PAŠPORTRETI" galerijā "Bastejs", 1994

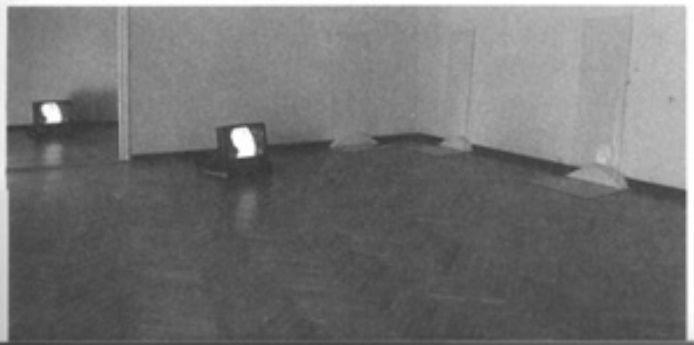

FOTO: VALTS KLEINS, JĀNIS BULIS

Pirmais gājiens uz Bolderāju kopā ar Hardiju Ledniu, 1980

Lieki ir piebilst, ka bez kaut vai minimālām zināšanām kultūras un mākslas vēstures jomā dialogs ar Jura darbiem var sagādāt grūtības. Runa šeit ir kaut vai par sāls praktiskās un simboliskās nozīmes zināšanu, kas tiek gaidīta no skatītāja.

Daudz ironiskāki, spēles elementu saturoši ir agrīnie darbi – aktivitātes "Nebijušu sajūtu restaurēšanas darbnīcas" (NSRD) ietvaros. Vēl viena Jura Boiko portreta iezīme – ironija, kas nekad nepārvēršas par vienkāršu jautrību. Vai gājiens uz Bolderāju ir absurda, neko nenozīmējoša darbība vai racionāli plānots akts ar konkrētu mērķi, par to var diskutēt. Tikai paradoksi atklāj lietu īsto būtību. Bez tam spēles elementa iesaistīšana komunikācijā bieži vien ir vienīgais veids kā runāt par dzīves realitātes šķietami absurdajām situācijām un to nozīmes izskaidrošanas nespēju.

Gaismas vēl nav
Tumsas vēl nav
Eju es uz Bolderāju

Nakts jau ir prom
Diena vēl guļ
Eju es uz Bolderāju

Eju eju eju
uz Bolderāju

Gājiens ir process, bet kas ir Bolderāja.
Spēles elements vienmēr ir bijis līdzeklis, kas ļauj pārkāpt tradicionālos uzvedības tabu, paverot iespēju jaunu nozīmju ieraudzīšanai.

Kad kādreiz jautāju Jurim, kā gan viņš ir spējīgs noteikt, kurš mākslas darbs ir nozīmīgs un kurš nav, turpinot provocēt viņu ar piebildi par kritēriju relativitāti, sevišķi jau mūsdienu situācijā, Juris, zinot, ka atbilde man jau ir pašai, mazliet pasmaidīs, sacīja, ka viņš to sajūt fizioloģiski.

Ar daudzajiem izstāžu komentāriem un rakstiem katalogos Juris Boiko ir izraisījis diskusijas un parādījis iespējas, kā pietuvoties mūsdienu mākslas procesu izpratnei. Tā, piemēram, par izstādi *ARS 01* Juris Boiko raksta, ka darbi ir tikai aptuveni definējami, tiem nav viennozīmīga traktējuma, globālais, sajaucoties ar lokālo, ir radījis situāciju, kad balstīšanās uz pieņemtajiem kritērijiem var būt maldīga, šajā gadījumā visprecizākā jēgas nolasīšana būtu iespējama, liekot lietā jutekļus, kas, kā pats Juris saka, "ļauj atrast adatu siena kaudzē vai arī pateikt, ka tās tur nav".

(Turpinājums 20. lpp.)

"2x4 ENDIJA VORHOLA PORTRETI" izstādē *Forma anthropologica* Tallinā. 1992

Par PORTRETIEM

Mākslā mani interesē tas, kas notiek it kā pats no sevis, bez mana intelekta pastarpinājumiem. Te es esmu medijs pārjutekliskiem fenomeniem. Es selekcionēju lokālus enerģētiskus strāvojumus – impulsus un fiksēju tos kā zīmes. Sērijas "Portreti" pamatā ir grafiskas formulas, kur katra no tām nes kādas konkrētas personas enerģētisko kodu. Šis kods nevar atklāties kā objekts, jutekliski tverams tas kļūst tikai kā ambience, tādēļ telpas instalācija, manuprāt, ir visoptimālākais tā izpausmes veids, pie tam šajā instalācijā ietilpst atsevišķi elementi ar dažādām funkcijām. Vieni ir tādi, kas nodrošina šim enerģijas impulsam nepieciešamo inerci, citi to polarizē un attiecīgi orientē telpā, citi veido autonomo laika dimensiju, vēl citi kalpo par ekrānu skatītāja asociatīvās enerģijas neitralizēšanai etc.

Ar okultismu vai misticismu to visu var saistīt tiktāl, cik par okultu vai mistisku saucams jebkurš individuālās izziņas process.

Juris Boiko, 1991

Vorhola portreti

ir pirmais manā portretu sērijā realizētais darbs. Tā ir telpas instalācija, kur katram elementam ir sava noteikta funkcija. Šāda instalācija faktiski ir sava veida individualitātes fenomena metafiziskais modelis, un tai nav nekāda sakara ar masu mediju iedibinātajiem priekšstatiem par Vorholu un viņa personību. Tā ir trausla enerģētiska konstrukcija, kuras darbībai nepieciešama cilvēka klātbūtne, – tādēļ to var saukt arī par mākslu.

Juris Boiko, 1992

"TORO AINAVA"
izstāde "Paaudze"
Pori Moderna
mākslas muzejā
1992

SĀLSPŪTĒJS

8 TV aparāti, videoprojektors, videolente, 4–5 t sāls.

SĀLSPŪTĒJS – tā latvieši sendienās dēvēja dziednieku, kas ar sāli un vārdiem dziedināja jaudis un lopus lauku sētās. Vēl 17. gadsimtā dziedināšana ar sāli bija diezgan izplatīta, bet tad pakāpeniski tika aizmirsta. Sāls dziedinošais spēks acīmredzot slēpjas tā spēkā respirēt noteiktas frekvences bioenerģētiskas masas. Tādējādi mana instalācija pamatā ir nevis audiovizuāls, bet gan enerģētisks objekts, kas darbojas kā kondensators ar sāls dielektriķi un diviem pretēji lādētiem klājumiem: TV dienišķo raidījumu programmu televizoru ekrānos un mākoņu kustību debesīs, kas projicējas uz sāls virsmas. Ceturtais elements instalācijā ir skaņa, kas kalpo par savdabīgu ekrānu skatītāja psihē, noēnodama priekšstatības un likdama apjaust redzamo. Katram savas iekšējās redzes laukā.

Ārpuse: asociācijas, tēli, iedomu abstrakcijas u. tml. Lietas, par kurām es neesmu domājis un neatbildu.

***Juris Boika**, 1990*

ieliktņu
izstādei
"SĀLSDAUDZIS"
galerijā
Ruine der Künste Berlin
1993

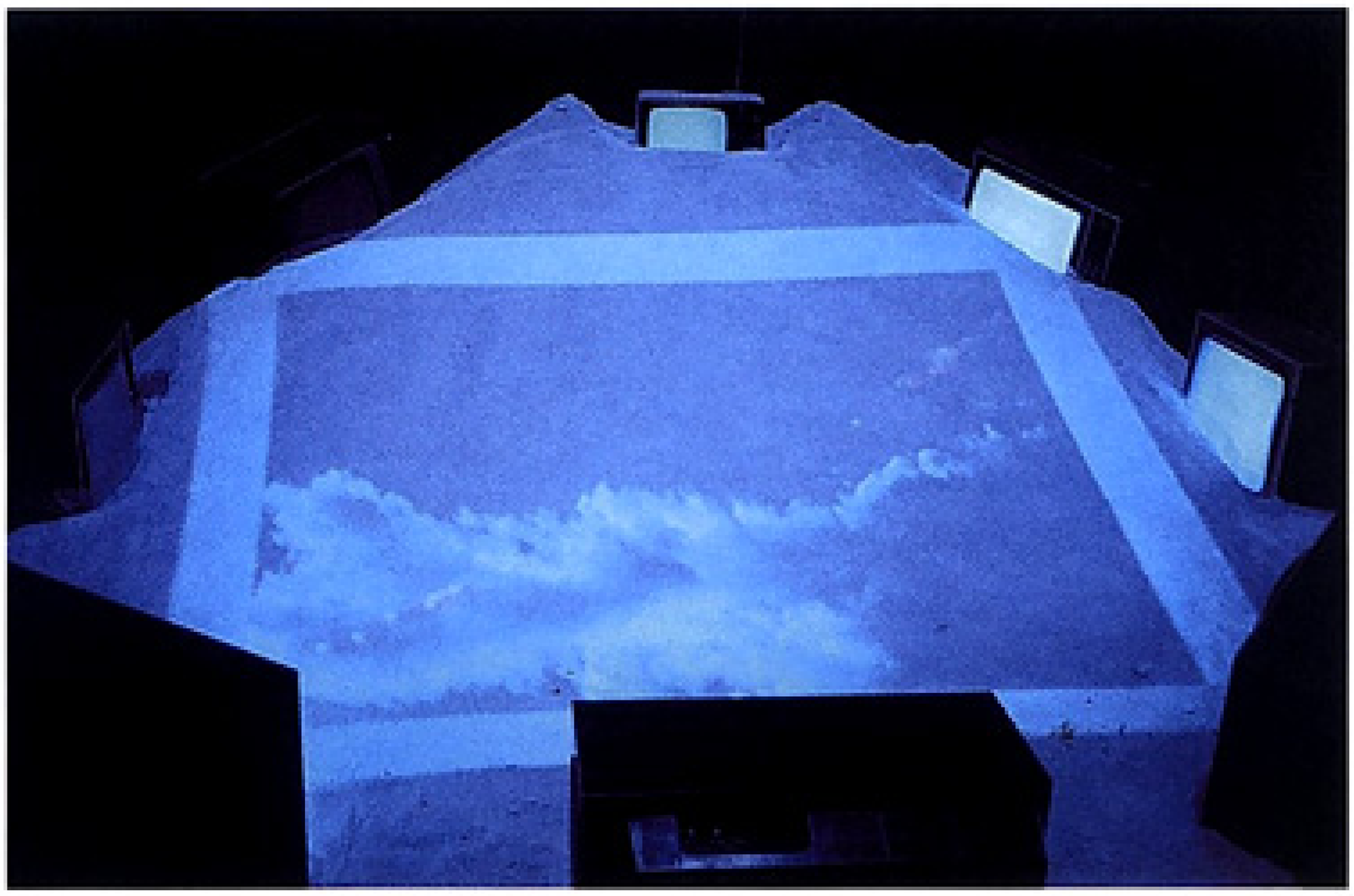

"SĀLSPŪTĒJS" izstādē "Latvija – XX gadsimta kolonis. 1940.–1990. gads"
izstāžu zālē "Latvija", 1990

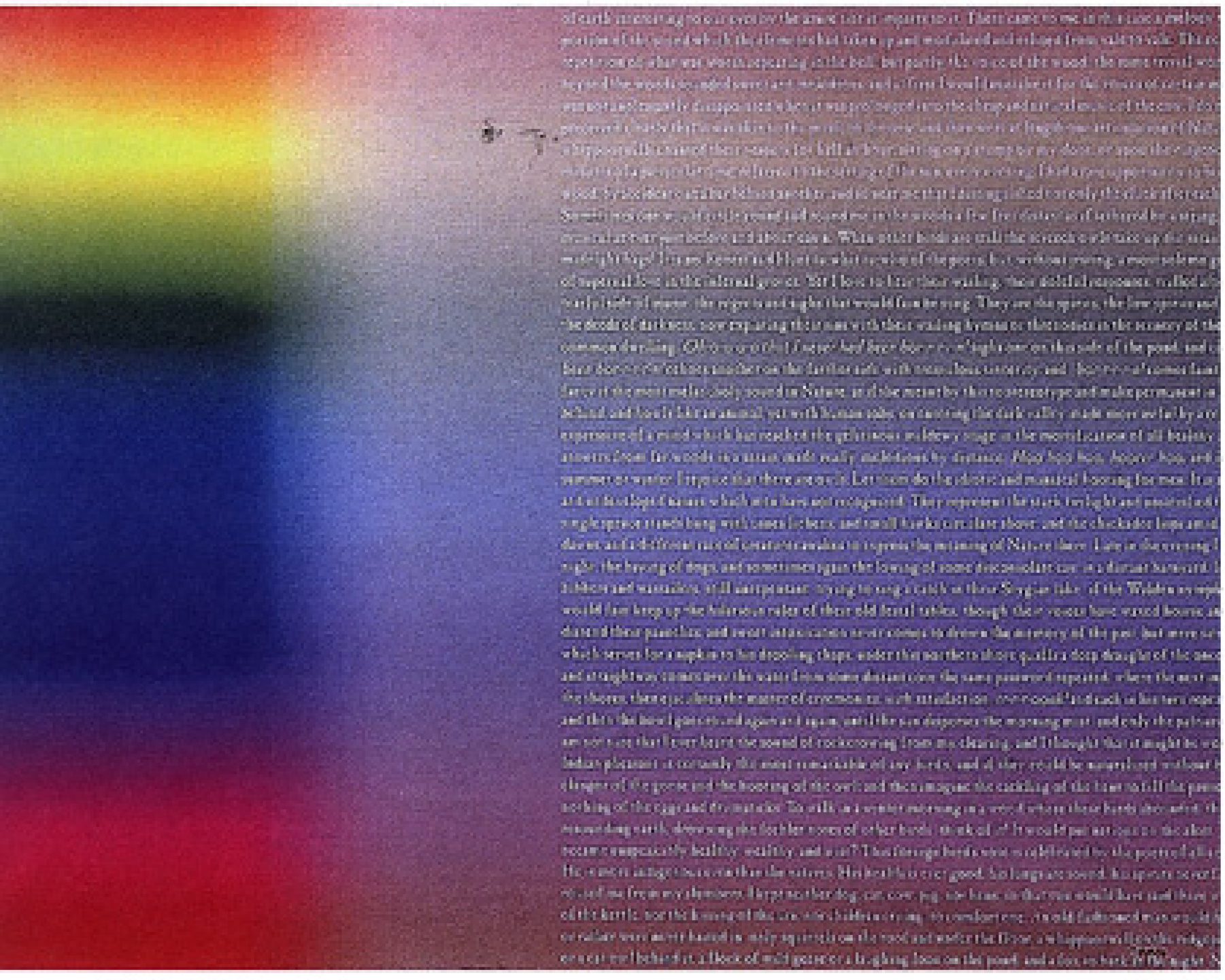

No personālizstādes "SKANAS"
Ivonnas Veiherites galerijā
2001

SKANAS I

SKANAS II

Nepārtraukta domas aktivitāte un diskusijas gan pašam ar sevi, gan ar domubiedriem, vienalga, vai tie būtu līdzcilvēki vai grāmatu autori, nepārtraukta atbilžu meklēšana, izvirzot arvien jaunus un jaunus jautājumus, nepadara ikdienas dzīvi vienkāršāku, ne ari vairo sabiedribas atzīšanu. Vienā no Jura iemīļotākajām grāmatām – Henrija Deivida Toro "Voldena jeb dzīve mežā" – autors runā par sabiedrības un individa problemātisko tuvināšanos:

"Ļaudis man bieži saka: "Tu tur droši vien jūties vientuļš un gan jau lietainā laikā vai tad, kad sniegs un ir nakts, tev gribas būt tuvāk cilvēkiem." Tiem tad man rodas vēlēšanās atbildēt: "Zeme, uz kuras dzīvojam, ir tikai niecīgs punktiņš Visumā. Cik liela distance, jūsuprāt, šķir divus visattālākos iedzīvotājus uz tās zvaigznes, kuras auru mūsu instrumenti pat nespēj uztvert? Kāpēc lai es justos vientuļš? Vai tad mūsu planēta neatrodas uz Piena Ceļa? Jūsu uzdotais jautājums man nudien neškiet būtisks. Kā lai nosauc to telpu, kas šķir cilvēkus un liek tiem justies vientuļiem? Esmu sapratis, ka ne jau kāpas ir tās, kas tuvina mūs vienu otram.""

Atgriežoties pie specifiskā mākslas darba radīšanas procesa, Juris Boiko vienmēr ir pievērsis uzmanību materiāla īpatnībai un formāliem likumiem, ar kuru palīdzību tiek materializētas idejas un sajūtas. Vai tā būtu valoda, skaņa, divdimensionāla plakne, telpa, attēla videoprojekcija, fotogrāfija vai vēl kas cits, Juris apzinājās, ka katram no šiem materiāliem ir unikāls izteiksmes spēks un ari sava ierobežtība.

2001. gadā rīkotajā personālizstādē tiek izmantots teksta fragments no jau iepriekšminētās grāmatas "Voldena jeb dzīve mežā". H. D. Toro raksta: "Man patīk atstāt plašas nomales uz savas dzīves lapām." Jura Boiko grafiskā triptiha malas savukārt aizpilda varavīksnes krāsu spektrs. "Redzamā domas vibrāciju, valodas, skaņas frekvence, kura kā krāsu vīņi nogulusi plaknē un veido darba idejisko pamatu, kas ir mentālās akustiskās un vizuālās pasaules vienotība." Tātad mākslas darbs ir kā varavīksnes krāsu spektrs, pasaule – kā gaismas stars un mākslinieks – tas, kas padara šo spektru redzamu.

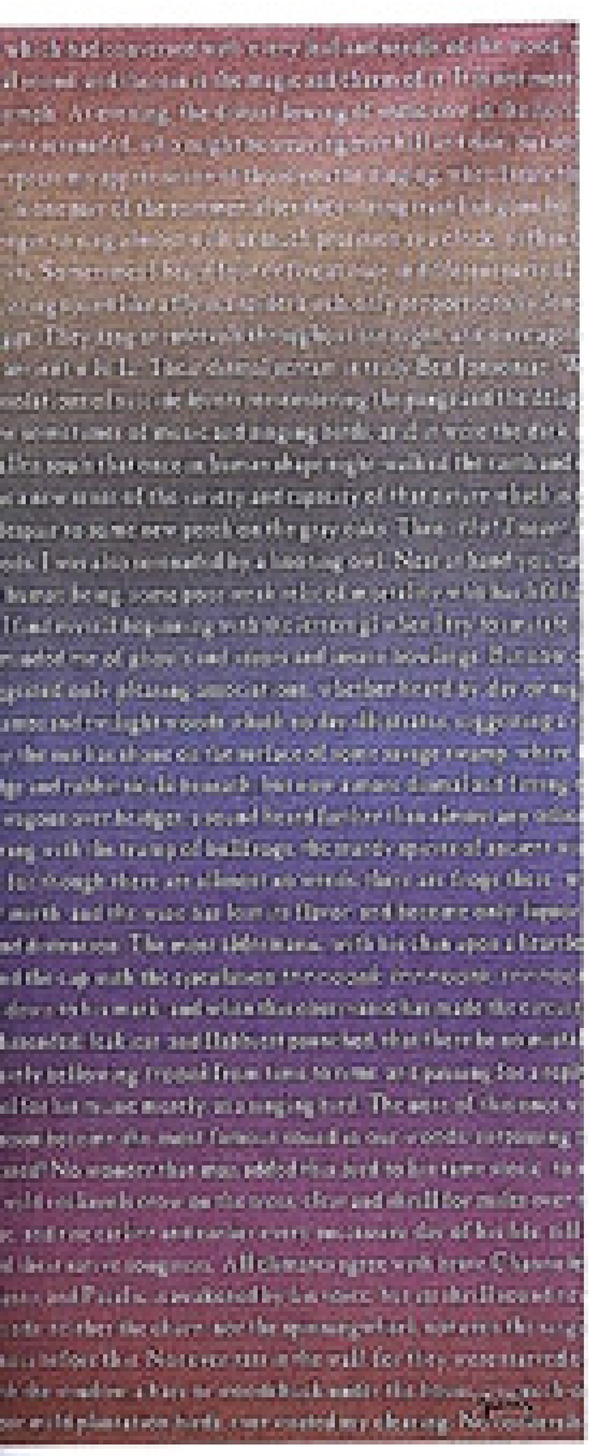

SKANAS III

Mūsu pēdējā saruna bija par PURPURA SUNI.

Ir ganu suņi, sargsuņi, medību suņi, kiēpja suņi, dienesta suņi, bet pārējie ir purpura suņi.

Purpura suņi neredzot sarkano krāsu. Tā palika nerealizēta iecere multimediālam projektam.

PURPURA SUNS – vai tas būtu dabas returns vai poētisks simbols – rada tiešas asociācijas ar to skaudro vientulības sajūtu, ko pārdzīvo intelektuālis, mākslinieks, dzejnieks, skolotājs, atrodoties nepārtrauktā pasaules izziņas procesā.■